

УДК 378.12.1

Наталія В. Бугас, Валерій В. Бугас

Київський національний університет технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті досліджено особливості формування інноваційного розвитку вищої освіти, проаналізовано стан та перспективи розвитку. Виявлено та проаналізовано основні шляхи підвищення якості освітніх послуг. Досліджено проблеми та перспективи наукового потенціалу інноваційного розвитку вищої освіти. Розкрито характер впливу сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку на систему вищої освіти в Україні. Показано значення інноваційного потенціалу розвитку вузівської науки для забезпечення нової якості підготовки фахівців для інноваційної економіки.

Ключові слова: *інноваційна модель, освітня послуга, науково-освітній потенціал, інфраструктура вузу, система вищої освіти, професійні компетенції.*

Наталья В. Бугас, Валерий В. Бугас

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ФОРМИРОВАНИЕ НАУЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье исследованы особенности формирования инновационного развития высшего образования, проанализировано состояние и перспективы развития. Выявлены и проанализированы основные пути повышения качества образовательных услуг. Исследованы проблемы и перспективы развития научного потенциала инновационного развития высшего образования. Раскрыт характер влияния современных тенденций социально-экономического развития на систему высшего образования в Украине. Показано значение инновационного потенциала развития вузовской науки для обеспечения нового качества подготовки специалистов для инновационной экономики.

Ключевые слова: *инновационная модель, образовательная услуга, научно-образовательный потенциал, инфраструктура вуза, система высшего образования, профессиональные компетенции.*

Natalia V. Buhas Valery V. Buhas

Kyiv National University of Technology and Design

FORMATION OF INNOVATIVE RESEARCH POTENTIAL OF HIGHER EDUCATION

In the article the features of formation of innovative development of higher education, to analyze the condition and prospects rozvytku. Analyzed the main ways of improving the quality of education. The problems and prospects of development of

scientific potential of innovative development of higher education. Reveals the impact of current trends of social and economic development in the higher education system in Ukraine. The importance of innovation potential of university science to provide new quality training for innovative economy.

Keywords: *innovative model of educational services, scientific and educational potential, the infrastructure of the university, higher education, professional competence.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашого суспільства освіта стає пріоритетним напрямом державної політики України. З переходом на інноваційну модель розвитку, в основі якої технологічна модернізація економіки, стратегічною метою державної політики в галузі освіти є забезпечення нової якості підготовки фахівців для інноваційної економіки, а також формування потужного джерела інноваційних ідей і технологій в системі вищої освіти. Для реалізації цієї програми в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначені пріоритетні завдання модернізації в сфері професійної освіти, включаючи:

- оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти, адекватної вимогам часу;
- модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку;
- модернізацію структури програм професійної освіти для забезпечення їх гнучкості та ефективності,
- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;
- забезпечення національного моніторингу системи освіти;
- підвищення соціального статусу педагогів;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних проблем функціонування системи вищої освіти зробили такі науковці, як А. Ашкеров, Г. Бекер, М. Блаут, Т. Боголіб, В. Бородюк, Х. Боуен, А. Віфлеємський, О. Грішнова, Е. Денісон, Г. Дмитренко, В. Жамін, В. Іноземцев, С. Костанян, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, Я. Мінсер, В. Новіков, Г. Псахаропулос, Дж Стігліц, О. Сухарєв, В. Чекмарьов та ін. Але, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених формуванню інноваційного розвитку системи вищої освіти, подальшого дослідження потребують проблеми розгляду найбільш перспективних за сучасних економічних, соціальних та політичних умов

напрямів розвитку та значення інноваційного потенціалу розвитку вузівської науки.

Метою статті є дослідження особливостей формування інноваційного розвитку вищої освіти, аналіз стану та перспективи розвитку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління. Сучасне реформування системи вищої освіти спрямоване на підвищення якості підготовки фахівців та удосконалення організаційно-економічного механізму навчального та наукового процесів у вищих навчальних закладах. Оскільки у вищій школі зосереджено значний науковий потенціал, питання ефективного проведення наукових досліджень у ВНЗ набувають актуального і важливого значення. Нові підходи до забезпечення інноваційного потенціалу розвитку вищої освіти реалізуються при формуванні інноваційної моделі вищої освіти в вищих навчальних закладах України.

Особливостями створюваної інноваційної моделі вищої освіти, побудованої на інтеграції науки та освіти є:

- перетворення університетів у центри комунікації бізнесу, суспільства, держави з питань наукового та технологічного прогнозування, обміну передовими знаннями, вирішення глобальних проблем,
- включення більшості викладачів в дослідну та інноваційну діяльність,
- тісна співпраця з реальним сектором економіки як в пошуках замовлень, так і в пошуках фундаментальної тематики,
- організація впроваджувальних зон і створення інноваційних підприємств.

Однією з проблем управління інноваційною діяльністю у вищому навчальному закладі є визначення обсягу часу, що витрачається викладачами на виконання різних видів робіт. Це обумовлюється тим, що діяльність викладача багатогранна і має декілька складових: безпосередньо викладацька робота, методична, наукова діяльність, виховна, організаційна та інші види робіт. Якщо перша складова чітко регламентується та вимірюється годинами навчального процесу, передбаченими програмами дисциплін, то значення інших складових не має такого чіткого вимірювання [2]. Однією з проблем управління інноваційною діяльністю у вищому навчальному закладі є визначення обсягу часу, що витрачається викладачами на виконання різних видів робіт. Це обумовлюється тим, що діяльність викладача багатогранна і має декілька

складових: безпосередньо викладацька робота, методична, наукова діяльність, виховна, організаційна та інші види робіт. Якщо перша складова чітко регламентується та вимірюється годинами навчального процесу, передбаченими програмами дисциплін, то значення інших складових не має такого чіткого вимірювання.

Як відмічає В.П. Андрущенко: «Ринок встановлює свої особливі вимоги до якості, змісту і форм організації освіти, які, в свою чергу, зумовлюють якість ринкових відносин» [3, с. 10]. Б. Маліцький наголошує на тому, що «основна мета реформування вузівського сектору науки полягає у забезпеченні органічного поєднання процесу навчання з науково-дослідною діяльністю, приведення системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів у відповідність з ринковими потребами, підвищення їх здатності ефективно працювати в інноваційній економіці» [1, с. 30]. Для виконання цих завдань необхідно, в першу чергу, удосконалити діючий механізм проведення наукових досліджень у вищих навчальних закладах.

Не вирішеними залишаються також питання щодо визначення порядку розрахунку та обліку витрат часу викладачів вищої школи на науково-дослідні та дослідно- конструкторські роботи.

Впровадження інновацій в освітній сфері є дуже складним і багатограним процесом. У зв'язку з тим, що освітній процес має багато як організаційних, так і операційних аспектів, то розробка та впровадження інновацій у ВНЗ має здійснюватись передусім шляхом створення теми управління інноваційним процесом [6]. Така система на рівні навчального закладу має складатися з управляючої підсистеми, до якої входять ректор, проректори, що відповідають за основні напрямки роботи та керівник відділу, який відповідає за інноваційну діяльність.

Особливістю цієї системи є те, що вона повинна пронизувати всі ланки (кафедри), що безпосередньо надають освітні послуги. Сам відділ, на який буде покладатися відповідальність за інноваційну діяльність має виступати лише консультативним органом, та координатором цієї діяльності. Виконання ж програм з реалізації інноваційних проектів має відбуватися як на рівні кафедр, так і на рівні керівництва ВНЗ. Останнє буде визначатися рівнем складності та необхідністю наявних повноважень для реалізації конкретного інноваційного проекту. Цей процес не має бути хаотичним, а реалізовуватись відповідно до розробленої програми з розвитку інноваційної дальності, яка має встановлювати чіткі цілі, пріоритети та напрямки інноваційної діяльності, а також визначати керівників та виконавців яких інноваційних проектів.

Професійна підготовка та дослідження в нових сферах знань потребують інтеграції змісту цілої низки дисциплін, які раніше вважалися самостійними і не пов'язаними між собою [4]. У результаті виникають міждисциплінарні та міждисциплінарні та мультидисциплінарні програми навчання. Нові форми генерування та передачі знань вимагають не лише реконфігурації університетських кафедр і факультетів, але й реорганізації досліджень та підготовки фахівців,

орієнтованих на вирішення складних міждисциплінарних проблем і розвитку наукоємних технологій [5, с. 270]. Розпочаті в Україні зміни мають дати поштовх для розвитку науки та збільшити привабливість роботи в сфері освіти та, що найбільш важливо, надати можливість реальної світової інтеграції українських вчених в освітній процес, що обов'язково поліпшить інвестиційний клімат, підштовхне науково-технічний розвиток країни. До основних пріоритетів розвитку науково-технічної діяльності України можна віднести запобігання надходженню застарілих та малоефективних технологій; сприяння застосуванню сучасних високоефективних технологій, розвитку наукового потенціалу та кадрового забезпечення; створення умов для розширення і збільшення кількості інноваційних структур (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інноваційні центри, інноваційні біржі) [7].

Ситуація в українській науці характеризується існуванням величезного розриву між рівнем досліджень провідними науковими школами і загальним рівнем і активністю дослідницької діяльності в цілому. Тривожними є тенденції у системі відтворення і створення наукових знань в природничих і технічних науках, які мають критичне значення для підтримання необхідних темпів науково-технологічного розвитку України. Значна частина наукових кадрів вищої кваліфікації зосереджена у вищих навчальних закладах та в галузях господарства, в органах державної влади. Серед них, кількість фахівців, що мають ступінь доктора наук становила 13 866 осіб, кандидатів наук — 81,2 тис. осіб. Фахівці отримали посади за кордоном [8]. Особливо гостро питання постало в 2013 році. В цей час зайшла мова про те що темпи «витоку мізків» можуть загрожувати національній безпеці країни. На 2013 рік основним відштовхуючим фактором була вкрай низька для наукового співробітника зарплата [9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основними механізмами реформ мають стати мобільність науковців та викладачів вищих навчальних закладів, підвищення соціального статусу науково-педагогічних і наукових працівників, зменшення навантаження на викладачів, забезпечення здорової та справедливої конкуренції на ринку освітніх послуг, перехід від системи держзамовлення до сучасних методів державного фінансування, концентрація фінансових ресурсів держави в провідних університетських центрах, стимулювання інтеграції університетів та наукових установ, забезпечення академічної та фінансової автономії вищих навчальних закладів, заохочення приватного інвестування в сферу вищої освіти і наукових досліджень.

Література

1. Маліцький Б.А. Сучасний стан наукової сфери України та нова стратегічна доктрина її розвитку [Текст] / Б.А. Маліцький // Наука та наукознавство. — 2006. — № 2. — С. 16-32.
2. Грішнова О.А. Розвиток вищої освіти в Україні: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення [Текст] / О.А. Грішнова // Вища школа. — 2001. — № 2-3. — С. 22-33.
3. Андрущенко В. Економіка освіти ринково спрямованого суспільства [Текст] / В. Андрущенко // Вища освіта України. — 2002. — № 2. — С. 10-15.
4. Рейтингові оцінки наукової та науково-технічної діяльності за групами вищих навчальних закладів у 2005 році [Текст] // Освіта України. — 2006. — № 95. — С. 7-8.
5. Каленюк І. С. Економіка освіти: навч. посіб. [Текст] / І. С. Каленюк. — К. : Знання України, 2003. — 316 с.
6. Павлова Т.В. Інноваційна модель розвитку вищого навчального закладу як чинник забезпечення високої якості підготовки фахівців [Текст] // Вісник соціально-економічних досліджень — 2014. — № 3. С. 23-28.
- Н.І. Климович. Особливості та специфіка розвитку науково-технічної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. — Економічний нобелівський вісник. 2014. № 1 (7) — Режим доступу : <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14/ekonomichnij-nobelivskij-visnik-114 / 7617 pdf>
7. Науковий потенціал: суть, структура, динаміка [Текст] / за ред. Є. П. Качана. — Тернопіль : ТНЕУ, 2008. — 800 с.
8. Эксперты говорят, что темп «утечки мозгов» из Украины угрожает нацбезопасности [Електронний ресурс] / Сайт "Уніан.нет". — Режим доступу: <http://www.unian.net/society/809759-ekspertyi-govoryat-hto-temp-utechki-mozgov-iz-ukrainyi-ugrojaet-natsbezopasnosti.html>. — Назва з екрану.